
Kerngeslacht Deutsch

Duitse grammatica voor het hoger economisch onderwijs

Joop Wekking en Ton Janssen

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers

Kerngeschäft Deutsch

Kerngeschäft Deutsch

Duitse grammatica voor het hoger economisch onderwijs

A.M.T.M. Janssen

J.J.F.M. Wekking

Ontwerp omslag: G2K Designers Groningen/Amsterdam
Omslagillustratie: iStockPhoto

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

2 / 13

Deze uitgave is gedrukt op FSC-papier.

© 2011 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84737-1

ISBN 978-90-01-70270-0

NUR 631

Voorwoord

Toen Noordhoff Uitgevers ons enige tijd geleden benaderde voor het schrijven van een beknopte Duitse grammatica voor het hoger economisch onderwijs zijn wij daar graag op ingegaan. De situatie voor moderne vreemde talen in het hoger economisch onderwijs is in de loop der jaren gewijzigd. Er is minder tijd voor beschikbaar. Dat geldt ook voor Duits dat meestal als keuzevak aangeboden wordt, waarvoor enkele modules ter beschikking staan. *Kerngeschäft Deutsch* sluit op deze situatie aan.

Deze grammatica is qua concept geënt op *Core Business*, de succesvolle Engelse grammatica voor het hoger economisch onderwijs van Dr. P. van der Voort. De opzet van *Core Business*, een beknopte grammatica die de essentials biedt, is ook voor *Kerngeschäft Deutsch* gehanteerd, uiteraard met inachtneming van de bijzonderheden van de Duitse grammatica. Verder heeft de heer Van der Voort de totstandkoming van *Kerngeschäft Deutsch* begeleid en van zijn didactische adviezen is veelvuldig gebruikgemaakt. Wij zeggen hem hiervoor hartelijk dank.

Er is ook een bedankje in de privésfeer op zijn plaats, gericht aan onze echtgenotes Wendy Janssen-Burg en Maria Wekking-Kersten voor de ruimte die ze ons gaven om naast onze andere werkzaamheden deze grammatica te schrijven.

Wij hopen dat deze grammatica zijn weg in het hoger economisch onderwijs zal vinden en niet alleen daar, maar ook in opleidingsinstituten, die cursisten voorbereiden op contacten in de zakelijke sfeer in de Duitstalige landen.

Voor opmerkingen en suggesties die dit boek kunnen verbeteren, houden wij ons aanbevelen.

Maart 2008
Drs. A.M.T.M. Janssen
Dr. J.J.F.M. Wekking

Inhoud

- 1 **Quick Start: uitspraak en spelling** 11
- 2 **Sein en haben** 17
- 3 **Werden** 23
- 4 **Het werkwoord: de tegenwoordige tijd** 29
- 5 **Naamvallen en ontleden** 35
- 6 **Bepalende woorden van de *der-* en de *ein-Gruppe*** 43
- 7 **Het werkwoord: de verleden tijd en het voltooid deelwoord** 49
- 8 **Het werkwoord: a-umlaut, e/i-Wechsel en de gebiedende wijs** 59
- 9 **Het voornaamwoord (1)** 67
- 10 **Voorzetsels met de derde naamval en voorzetsels met de vierde naamval** 73
- 11 **Het geslacht van het zelfstandig naamwoord** 79
- 12 **Meervoudsvorming van het zelfstandig naamwoord** 85
- 13 **Bijzonderheden bij de meervoudsvorming van het zelfstandig naamwoord** 91
- 14 **Voorzetsels met de tweede naamval en keuzevoorzetsels (+3/4)** 99
- 15 **Bijzonderheden bij de keuzevoorzetsels** 105
- 16 **Onregelmatige werkwoorden (1)** 111
- 17 **Onregelmatige werkwoorden (2)** 115
- 18 **Het bijvoeglijk naamwoord** 123
- 19 **De trappen van vergelijking** 131
- 20 **Het telwoord** 137
- 21 **Het voornaamwoord (2)** 147
- 22 **Het zwakke zelfstandig naamwoord en het zelfstandig gebruikte bijvoeglijk naamwoord** 155
- 23 **Vertaalmoeilijkheden bij voorzetsels** 163
- 24 **Vertaalmoeilijkheden bij bijwoorden en voegwoorden (1)** 173
- 25 **Vertaalmoeilijkheden bij bijwoorden en voegwoorden (2)** 181
- 26 **Bijzonderheden bij een aantal werkwoorden** 187
- 27 **Hoofdzaken van de conjunctief** 199
- 28 **Correspondentie: e-mail en brief** 207
- 29 **Goed om te weten** 215
- 30 **Overzicht sterke werkwoorden** 227

Lijst van spreuken, spreekwoorden, gezegden en geveleugelde woorden met vertaling 231

Woordenlijst Duits-Nederlands 233

Woordenlijst Nederlands-Duits 240

Illustratieverantwoording 246

Internetbronnen 247

Register 249

Inleiding

Kerngeschäft Deutsch is een Duitse grammatica die in de eerste plaats bestemd is voor het hoger economisch onderwijs, maar ook voor opleidingsinstituten, die hun cursisten voorbereiden op (zakelijke) communicatie met Duitstalige landen. Verder is de methode geschikt voor iedereen die zich de Duitse grammatica in zelfstudie eigen wil maken.

Correct taalgebruik, ook in grammaticaal opzicht, is niet alleen een visitekaartje van de betreffende persoon of van het bedrijf namens welke zij of hij spreekt of schrijft, er worden op grond van het taalgebruik ook vaak verdergaande conclusies getrokken.

Opbouw van het boek

De Duitse grammatica wordt in het boek beknopt beschreven, dat wil zeggen, het boek bevat de hoofdzaken van de grammatica, zodat deze gezien de beperkte tijd ook inderdaad behandeld kunnen worden. Gekozen is voor een contrastieve benadering, waarbij de verschillen tussen het Duits en het Nederlands door de gekozen formuleringen en door de opmaak van de tekst direct opvallen. Het boek bevat dertig hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk gaat in op de uitspraak, de spelling en de bijzonderheden van de schrijfwijze van het Duits. De hoofdstukken 2 tot en met 22 vormen het kernstuk van het boek. Daarin worden de belangrijkste delen van de Duitse grammatica behandeld. De hoofdstukken 23, 24 en 25 schenken aandacht aan de moeilijkheden bij het vertalen van bijwoorden en voorzetsels. De afsluitende hoofdstukken gaan in op bijzonderheden bij een aantal werkwoorden, de conjunctief en de correspondentie in het Duits. Hoofdstuk 29 bestaat uit diverse grammaticale items die in de betreffende hoofdstukken niet meer opgenomen konden worden omdat de omvang van het hoofdstuk in kwestie anders te omvangrijk zou zijn geworden. Een overzicht van belangrijke sterke werkwoorden biedt hoofdstuk 30.

De woordenlijst Duits/Nederlands en Nederlands/Duits alsook een overzicht van opgenomen spreekwoorden en gevlugelde woorden met de vertaling ervan completeren het geheel.

Opbouw van de hoofdstukken

Ieder hoofdstuk start met een spreekwoord of gevlugeld woord dat een relatie met het hoofdstuk vertoont. Dan volgt er meestal een authentieke tekst uit een krant, tijdschrift of van het internet die elementen van het te behandelen grammaticale item bevat. De daarop aansluitende tussenvragen betrekken de cursist direct bij de stof. Dan wordt er een overzichtelijk grammaticaal schema gepresenteerd, het eigenlijke thema van het hoofdstuk, gevolgd door uitleg in het Nederlands. Ter verduidelijking worden veel voorbeelden gegeven. Na de bespreking van de grammatica volgen de oefeningen. Er is een ruim aanbod aan gevarieerde oefeningen. Vaak gaat het om het kiezen of weergeven van een bepaalde vorm, om invul-

oefeningen, om foutenanalyses met verbeteringsvoorstellen en om vertaalzinnen. Ook hierbij is onder andere weer gebruikgemaakt van krantenkoppen, advertenties, artikelen en internetteksten.

De oplossingen van de oefeningen zijn voor de docent te vinden op www.kerngeschaeftdeutsch.noordhoff.nl.

1

Quick Start: uitspraak en spelling

Jetzt geht's los.

Het Nederlands en het Duits zijn verwante Germaanse talen. Ze hebben echter een eigen karakter en wijken in uitspraak en schrift van elkaar af. In het eerste hoofdstuk richten we ons op de uitspraak en het woordbeeld. We starten met enkele regels voor de uitspraak en spelling van het Duits. Kijk naar het volgende citaat van een van de oprichters van Apple.

„Ich habe bloß etwas getan, worin ich sehr gut war: Ich baute einen Computer. Dass sich am Ende herausstellte, dass genau dies die Welt prägen würde, konnte ich nicht vorhersehen. Es wäre mir auch egal gewesen.“ ■

- 1 Je ziet dat sommige woorden in het Duits met een **hoofdletter** worden geschreven. Hoe noemen we die woorden?
- 2 Verder komt in het fragment de zogenoemde **umlaut** een paar keer voor. Op welke letters komt een umlaut voor?

1 Uitspraak

In het citaat zag je ook de letter **ß** die in het Nederlands niet bestaat. Nederlanders hebben er wel een naam voor, namelijk ringel-s. In het Duits noemen we die letter 'scharfes s' of 'Ess-zett'.

De meeste letters leveren bij de uitspraak in het Duits geen probleem op, omdat deze uitspraak sterk met de Nederlandse overeenkomt. Op de uitspraak van sommige letters of lettercombinaties moet je speciaal letten. Als je de woorden correct uitspreekt, kun je daar meestal ook uit afleiden hoe ze geschreven worden. Aan een goede uitspraak kun je dus veel steun hebben.

Letters	Voorbeeld Nederlands-Duits		Uitspraakhulp
ei	eieren / mijn	Eier / mein	ai
eu	Europa / vriend	Europa / Freund	oi
f	vijf	fünf	f
v	kwart voor vier	Viertel vor vier	f
g	geld	Geld	zoals de 'g' in het Engelse 'go'
ä	bakker	Bäcker	e als in plek
	meisje	Mädchen	ee als in zee
a	bad	Bad	aa als in plaats
	plat	platt	a als in plat
i	kind / brengen	Kind / bringen	ie
ie	lied	Lied	ie (lang)
l	halte	Haltestelle	l, maar met de punt van de tong iets minder voor in de mond geplaatst
o	rood	rot	oo
	god	Gott	o
ö	broodje	Brötchen	eu
	dorpen / kunnen	Dörfer / können	korte 'eu'
u	kapot / moeder	kaputt / Mutter	oe
ü	moeders / deur	Mütter / Tür	uu als in nu
s	zo / lezen / neus / het huis	so / lesen / Nase / das Haus	z
ss	dat	dass	s
ß	wit	weiß	s
z	tien / circus	zehn / Zirkus	ts
y	cilinder	Zylinder	i
	type / cyclus	Typ / Zyklus	uu
sch	een mooie tas	eine schöne Tasche	sj
sp	spelen / sport	spielen / Sport	sjp
st	start / sterk	Start / stark	sjt
au	bouwen / boom	bauen / Baum	au
äu	dromen / bomen	träumen / Bäume	oi

2 Hoofdletters

met betrekking tot
in het algemeen
vanmiddag, morgenavond
op zijn Duits

in **B**ezug auf
im **A**llgemeinen
heute **N**achmittag, morgen **A**abend
auf **D**eutsch

Net als in Nederland heeft men ook in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland een beperkte spellingherziening ingevoerd. We zagen al dat in het Duits **zelfstandige naamwoorden met een hoofdletter** geschreven worden. Dit markante verschil ten opzichte van andere talen heeft men gehandhaafd. Een paar opvallende veranderingen vergeleken met de situatie vóór 2006 staan hiervoor. Vóór de spellingherziening werden deze woorden met een kleine letter geschreven.

de Spaanse taal	die s panische Sprache
een Duits meisje	ein d eutsches Mädchen
Nederlandse bloemen	n iederländische Blumen

Bijvoeglijke naamwoorden die zijn **afgeleid van aardrijkskundige namen**, worden in het Duits met een **kleine letter** geschreven.

de Keulse dom	der K ölner Dom
in de binnenstad van Amsterdam	in der A msterdamer Innenstadt
de Parijse mode	die P ariser Mode
de Zwitserse kaas	der S chweizer Käse

Bijvoeglijke naamwoorden die door de toevoeging **-er van aardrijkskundige namen zijn afgeleid**, worden **wel** met een **hoofdletter** geschreven.

3 Gebruik ß of ss

moeten, jij moet, hij moet	müssen, du musst, er muss
de steeg	die Gasse
de straat	die Straße
heten	heißen
de voet, de voeten	der Fuß, die Füße
de rivier, de rivieren	der Fluss, die Flüsse

Na een korte klinker schrijf je altijd **ss**. De **ß** staat na een lange klinker, dat wil zeggen dat de klinker lang uitgesproken wordt. Dus niet als **a** zoals in het Nederlandse 'plat', maar als **aa** zoals in 'plaats'. Daarbij geldt ook een tweeklink (au, ei, eu, enz.) als lang.

Gebruik in geval van twijfel een woordenboek of kijk op internet.

4 das / dass?

Let op het verschil tussen **das** of **dass**.

Dat weet ik nog niet zo goed.
Weet u, **dat** onze winst gestegen is?

Dat is een goed teken voor de economie.

Dat is **het** kleinste huis, **dat** ik ooit gezien heb.
Ik zei u toch **dat** het niet klopte.

Dat u uw goederen naar het buitenland wilt exporteren, is voor ons ongunstig.

Das weiß ich noch nicht so gut.
Wissen Sie, **dass** unser Gewinn gestiegen ist?

Das ist ein gutes Zeichen für die Wirtschaft.

Das ist **das** kleinste Haus, **das** ich jemals gesehen habe.
Ich sagte Ihnen doch, **dass** es nicht stimmte.

Dass Sie Ihre Güter ins Ausland exportieren möchten, ist für uns ungünstig.

Het **lidwoord** in de betekenis 'het' en het **aanwijzend voornaamwoord** in de betekenis 'dat' worden met één **s** geschreven → **das**. Het **voegwoord** (betekenis ook 'dat') wordt met **ss** geschreven → **dass**. Een handige regel is: als je 'dat' kunt vervangen door 'dit', dan schrijf je 'das'. Probeer het maar uit op voorgaande zinnen.

Let op: ook het **betrekkelijk** voornaamwoord wordt met één **s** geschreven: het huis, dat ... → das Haus, das ...

5 Wel of niet als één woord geschreven?

meebrengen, mee te brengen
voorbereiden, voor te bereiden

mitbringen, mitzubringen
vorbereiten, vorzubereiten

Scheidbare werkwoorden worden net als in het Nederlands aan elkaar geschreven. Dat geldt in het Duits ook voor het **hele werkwoord met 'zu'**.

met elkaar miteinander
voor elkaar füreinander

Ook een combinatie van voorzetsel en *elkaar* wordt in het Duits 'aneinander' geschreven.

Het ziet er wellicht een beetje komisch uit, maar sinds de 'neue Rechtschreibung' kunnen in samenstellingen **drie dezelfde letters** achter elkaar staan. Bekende voorbeelden zijn: die Schiffahrt, die Ballettänzerin.

6 Komma's

1	Hij zegt dat hij het niet gezien heeft.	Er sagt, dass er es nicht gesehen hat.
2	De prijs, die werd berekend, was te hoog.	Der Preis, der berechnet wurde, war zu hoch.
3	De bedrijfsleiding wist niet wat er aan de hand was.	Die Geschäftsführung wusste nicht, was los war.
4	Voor uw hulp, meneer Scholz, dank ik u.	Für Ihre Hilfe, Herr Scholz, danke ich Ihnen.
5	De jongen was klein maar dapper.	Der Junge war klein, aber tapfer.

De regels voor het al dan niet plaatsen van een komma zijn sinds de spellinghervorming minder strikt geworden. Desondanks komt de komma in het Duits vaker voor dan in het Nederlands. **De komma wordt gebruikt als een hoofdzin van een bijzin gescheiden of een deel van de zin afgescheiden wordt.** We noemen een paar gevallen waar de komma gebruikt moet worden:

- in bijzinnen die met een voegwoord beginnen (voorbeeldzin 1); voegwoorden zijn bijvoorbeeld omdat, want, zoals, indien, wanneer;
- in bijzinnen die met een betrekkelijk of een vragend voornaamwoord beginnen (voorbeeldzinnen 2 en 3);
- als een gedeelte van de zin wordt afgescheiden (zoals in voorbeeldzin 4);
- voor 'aber' (voorbeeldzin 5).

7 Geen trema, maar umlaut

het idee, de ideeën	die Idee, die Ideen
de industrie, de industrieën	die Industrie, die Industrien
de proteïne	das Protein

!

De umlaut komt alleen voor op een a, o, u en au. Dat betekent dat op een e, een i of bijvoorbeeld ei, eu geen umlaut kan voorkomen. In het Nederlands geeft een trema aan, dat er een nieuwe lettergreep begint.

Oefeningen

A Verbeter de fouten in de volgende zinnen en spreek de zinnen daarna uit.

- 1 Das Auto, dass er gestern gekauft hat, hat einen schaden.
- 2 Der frankfurterische *Flughaven* ist einer der *wichtigsten* in Europa. *luchthaven/belangrijkste*
- 3 Dass habe ich *gar* nicht gesagt. *helemaal*
- 4 Sie haben mehr als eine *Stunde*, um sich auf die prüfung vor zu bereiten. *uur*
- 5 Die Bank teilt mit, das Sie den Scheck morgen abholen können.
- 6 Die Englische *wirtschaft* hat sich in den vergangenen Jahren *erholt*. *economie/hersteld*
- 7 Rotterdam spielt auch in der Binnenschiffahrt eine große rolle.
- 8 Dort ist es billiger. Da muß du hin. Nimmst du mich mit?
- 9 Mit einander ist man stärker.
- 10 Es *zeigte sich*, dass er in die Falsche strasse *gefahren* war. *bleek/gereden*
- 11 Du hast dich *geïrrt*: Seeën heissen im niederländsichen „meren“. *vergist*
- 12 Dass Meer *nennen* wir in unserer *Sprache* „de zee“. *noemen/taal*